

#hazhozjonamuzeum

A SZÁZADFORDULÓ MŰVÉSZETE: SZIMBOLIZMUS, SZECCESSZIÓ

Az európai századforduló művészete
A szecesszió építésze és központjai
(Anglia, Franciaország, Németország, Bécs, Spanyolország)

**Az európai szecesszió építésze:
A francia, a spanyol és az osztrák szecesszió**

Szecessziós építészet

Ideje:

A szecessziót a „századforduló” stílusának tekintjük, vagyis virágkorát a 19. és a 20. század fordulójára tesszük. Pontos kezdeti és végső évszáma nincs, de nagyjából 1890 és az 1910-es évek közé tehető.

Háttere:

A századfordulót szerte a világon a **gyökeres megújulás igénye** jellemezte. A fejlődő iparosodás, a polgárság gazdasági megerősödése és befolyásának megnövekedése új igényeket támasztott. Új nagyvárosok jöttek létre, új épülettípusokra volt szükség: pl. lakóházak, bérpaloták, szállodák, éttermek, kávéházak, cukrászdák, közparkok, gyógyfürdők, bankok, áruházak, múzeumok, egyéb középületek. Felébredt a kultúra és a környezet általános megújításának vágya. Ezt a vágyat és szükségletet beteljesítve jött létre az „**új stílus**”, amely a 19. századi akadémizmus-sal (az akadémiákon tanított régi stílusok másolása: neoklasszikus, neogótikus, neoreneszánsz stb.) szemben a letűnt stílusok utánzásával való szakítást hirdette, a természetben kereste az ihletet, és akárcsak a tárgyak, az épületek vonatkozásában is az egyediséget, az új, művészi formanyelvet kereste. Mindemellett az építészek az épület külseje, környezete és belső kialakítása közötti maximális összhangra törekedtek, így épületeik sajátos **összművészeti alkotások** lettek. Jellegzetes szecessziós épületek emelkedtek a világ sok nagyvárosában a századforduló táján, és mivel Franciaország e stílus vonatkozásában is élen jár, a francia épületek számos követőre találtak világszerte.

1. Franciaország építésze

Mi jellemzi?

A francia szecesszió (hasonlóan a belgához és a spanyolhoz) igen érdekes és különleges: ez használja leginkább a **természeti formákat**, minden épületen (és a kisebb műtárgyakon, iparművészeti alkotásokon is) növények és állatok jelennek meg. Ábrázolásuk gyakran pontos és élethű, nagyon lendületes. A felületeken szinte kizárólag **hullámos formákat**, görbe vonalakat használnak az építészek, hiszen a természetben sincs egyenes. Tehát a francia szecesszió a stílus leginkább **naturalisztikus** (természethű) és **floreális** (virágos) ága.

Angliához hasonlóan az ipari forradalom hatása Franciaországban is erős volt. Az ipar **új anyagokat** hozott az építészetbe: a vasat, az acélt, az üveget és később a betont. Ezek az új, olcsóbb és könnyen alakítható anyagok tökéletesek voltak az új stílus számára, és az építészek már a század közepétől egyre nagyobb mértékben használták őket, főleg a világkiállítások pavilonjaihoz, pályaudvarokhoz, áruházakhoz.

Az új stílus neve franciául: **Art Nouveau**

(„új művészet”: Bing, az új stílus iránt rajongó kereskedő párizsi kiállítótermének és áruházának neve miatt, 1896)

Kik az alkotói, mesterei?

- Gustave Eiffel
- Hector Guimard
- Jules Lavirotte
- Émile André
- Eugene Vallin

1.1 Gustave Eiffel (1832–1923)

A korszak leghíresebb alkotója Alexandre Gustave Eiffel, „a **vasszerkezetek építésére szakosodott építőmérnök és gyáriparos**”. Munkáit nem tekintjük kifejezetten szecessziós alkotásoknak, stílusuk gyakran inkább eklektikus, de a kezdeti szecessziós elemeket több alkotásán is meg lehet figyelni – pl. Eiffel és Louis-Auguste Boileau közös alkotásán, a párizsi **Le Bon Marché** nagyáruház néhány részletén (1876).

Az **Eiffel-torony** (1889) **sem a szecesszió stílusában született**, érdekes vasszerkezetével mégis teljes joggal lett e korszak, a „modernség”, a haladás, a technikai újítások előretörésének szimbóluma.

1.1.1 Eiffel művei

Eiffel-torony
Terv: Gustave Eiffel
Párizs, 1889
Acél

Le Bon Marché
Terv: Gustave Eiffel és Louis-Auguste Boileau
Párizs, 1876

Le Bon Marché
az áruház üvegmenyendezetének
részlete

1.2 Hector Guimard (1867–1942)

A francia szecesszió Párizsban és Nancyban virágzik. A fővárosban főleg az 1889-es és az 1900-as világkiállítások és Samuel Bing 1896-ban nyitott áruháza népszerűsítik az „új művészetet”. A **legismertebb párizsi építész**, aki több épületét is egységesen a szecesszió stílusában alkotta meg, Hector Guimard volt. Guimard egy személyben építész, dekoratőr, lakberendező, bútortervező – hiszen minden téren harmóniára törekszik, és egységesen gondolkodik a terekről. Guimard a belga mesternél, Victor Hortánál tanult, majd hazatérve 1894–1898 között megtervezte a **Castel Béranger-t**, amelyet a Belgiumon kívüli első, egységesen szecessziós épületnek tartunk. Egészen az első világháborúig több hasonló épületet (lakóházak, villák, pl. **Maison Coilliot**) alkotott Párizsban és környékén.

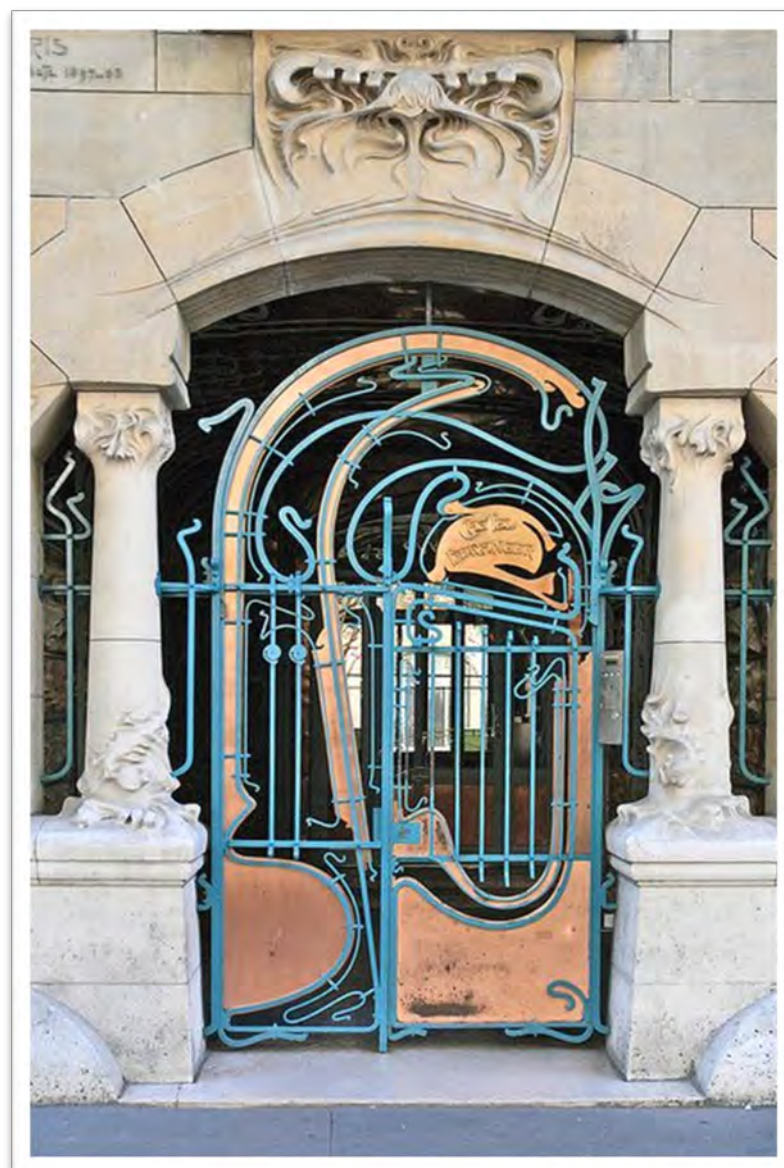
A franciák számára neve egybeforrt a szecesszióval, és bár számos más épületet tervezett, mégis leginkább a **párizsi metró állomásainak tervezőjeként ismert**. 1899 és 1904 között sok-sok terv készült, és számos metróállomás öltött formát. (Ezek többsége ma már nem az eredeti, Guimard alkotásaiból mindössze pár maradt fenn, ám néhány pavilont az ezredforduló táján az eredetieknek megfelelően helyreállítottak.) A pavilonok közös jellemvonása, hogy **nagyrészt fémből és üvegből készültek**, így **rendkívül könnyedek**, a fémből alakított oszlopok, korlátok, lámpák és más szerkezeti elemek ide-oda hajló indái, virágai, kisebb élőlényei miatt pedig **hullámzóak és lendületesek**. Az öntöttvas korlátok, lámpaoszlopok, tetőtartó elemek állat- és növényformákkal kapcsolódnak egymáshoz, amelyek nem csupán díszek, hanem szerves részét alkotják magának a tartószerkezetnek, tehát **funkcionálisak**. A formák nem kezdődnek és nem végződnek sehol, hanem a könnyedség érzetét keltve szinte áramlanak. Ahogyan világszerte, úgy Franciaországban sem kapott egységes elismerést az Art Nouveau. Mivel a metrópavilonok középületnek számítottak, Guimard-t rengeteg bírálat érte, és amikor a készülő metróbejáratok miatt az új stílust „metróstílusnak” kezdték nevezni, ezt legtöbbször lekicsinylően használták.

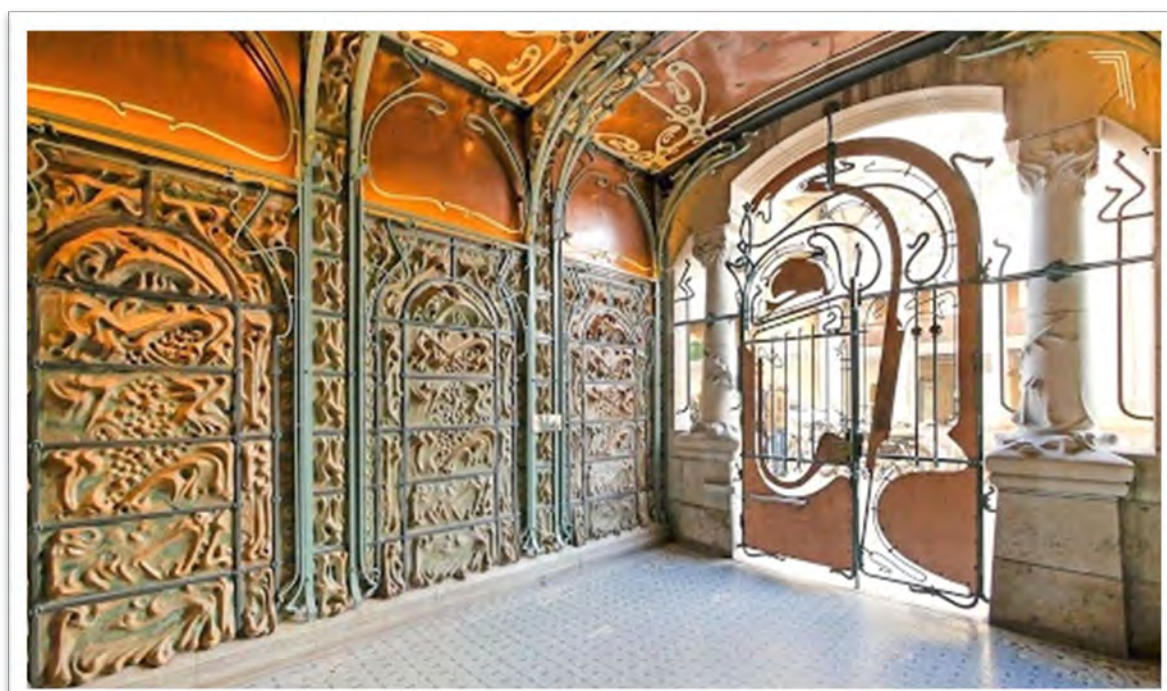
1.2.1 Guimard művei

Castel Béranger
Terv: Hector Guimard
Párizs, 1894–1898

Castel Béranger
részletek

Maison Coilliot
Terv: Hector Guimard
Lille, 1900

1.2.2 Guimard művei

Metró bejárata, Párizs, Porte Dauphine
Terv: Hector Guimard
Párizs, 1899–1904

Metró bejárata, Párizs, Abbesses
és más részletek

1.3 Jules Lavirotte (1864–1924)

Guimard mellett a francia szecesszió másik legismertebb építésze Jules Lavirotte volt. Ő Lyonban született, kezdetben ott is tanult és alkotott, ám az Art Nouveau kibontakozásának időszaka már Párizsban találta. Érdekes művészegyéniség, kortársai szerint **rendkívüli képzelőerővel** volt megáldva, és számos párizsi épületén mindez meg is látszik. Nagy hangsúlyt fektetett a homlokzatokra, melyek mind **lendületesek és naturalisztikus** részletekkel gazdagítottak, de a belső kialakításra is figyelt – a szecessziós ösztönművészeti jelleg, a **külső és belső harmonikus egysége** jellemzi műveit.

Az 1890-es években kötött barátságot **Alexandre Bigot**-val, akivel sok épületén együtt dolgozott. A Bigot által 1889-ben alapított gyárban magas **hőfokon tömörre égetett kőcserép** árut, ún. *gres flammét* állítottak elő, melynek felületét **különleges mázakkal, gyakran kristálmázakkal** borították, s a mázfelületet savval maratva különleges hatású, matt felületet értek el. Ez a kerámia a modern, **vasbeton szerkezetű épületek homlokzatának burkolására**, épületplasztikai díszítésre volt a legalkalmasabb, és a legtöbb Lavirotte-épületet ez borítja.

A Bigot kerámiagyár az 1900. évi párizsi világkiállításon egy – Lavirotte tervei szerint – **felállított „pavilon” formájában** mutatta be építészeti mintakollekcióját, amely elnyerte a kiállítás nagydíját.

A budapesti Iparművészeti Múzeum akkori főigazgatóját, Radisics Jenőt olyannyira lenyűgözte ez az alkotás, hogy a **Bigot-mintakollekció teljes egészét megvásárolta a múzeum számára**. A teljes anyag **2013–2016 között kiállítás keretében volt látható az Iparművészeti Múzeumban**, és kiállítását az épület rekonstrukciója után is tervezik.

1.3.1 Lavirotte művei

Lakóház, Párizs, Rapp Avenue 29.
Építészeti terv: Jules Lavirotte
Épületkerámiák: Alexandre Bigot
Párizs, 1901

Bigot-pavilon (archív fotó)
Építészeti terv: Jules Lavirotte
Épületkerámiák: Alexandre Bigot
Párizs, 1900

1.4 Émile André (1871–1933)

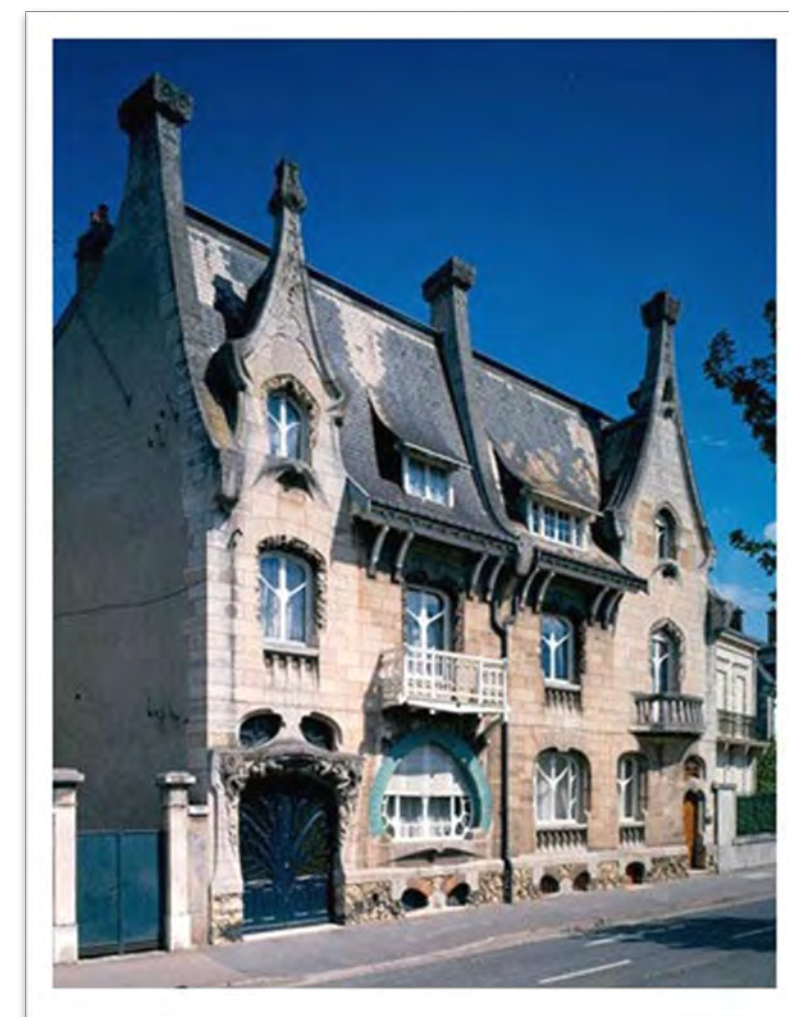
A negyedik nagy építészegyeniség – aki Guimard-hoz hasonlóan szintén igen sokoldalú művész volt, és az építészet mellett **grafikával és bútortervezéssel** is foglalkozott – Émile André (1871–1933) volt. André Nancyban élt és alkotott, előbb édesapja, a szintén neves építész, Charles André mellett, majd Eugene Vallinnel. A nevéhez több kisebb épület és több mint egy tucat szecessziós villa fűződik Nancyban és környékén, melyek mind 1901 és 1913 között épültek.

Egyik alapító tagja volt a **Nancy Iskolának**, amely a városban működő Art Nouveau művészek együttműködéséből az új stílus terjesztésének és fejlesztésének szándékával jött létre 1901-ben. André csakhamar az építészeti ág vezetője lett. Az iskola tagja volt többek közt Émile Gallé, Louis Majorelle, Jaques Grüber és a Daum fivérek is.

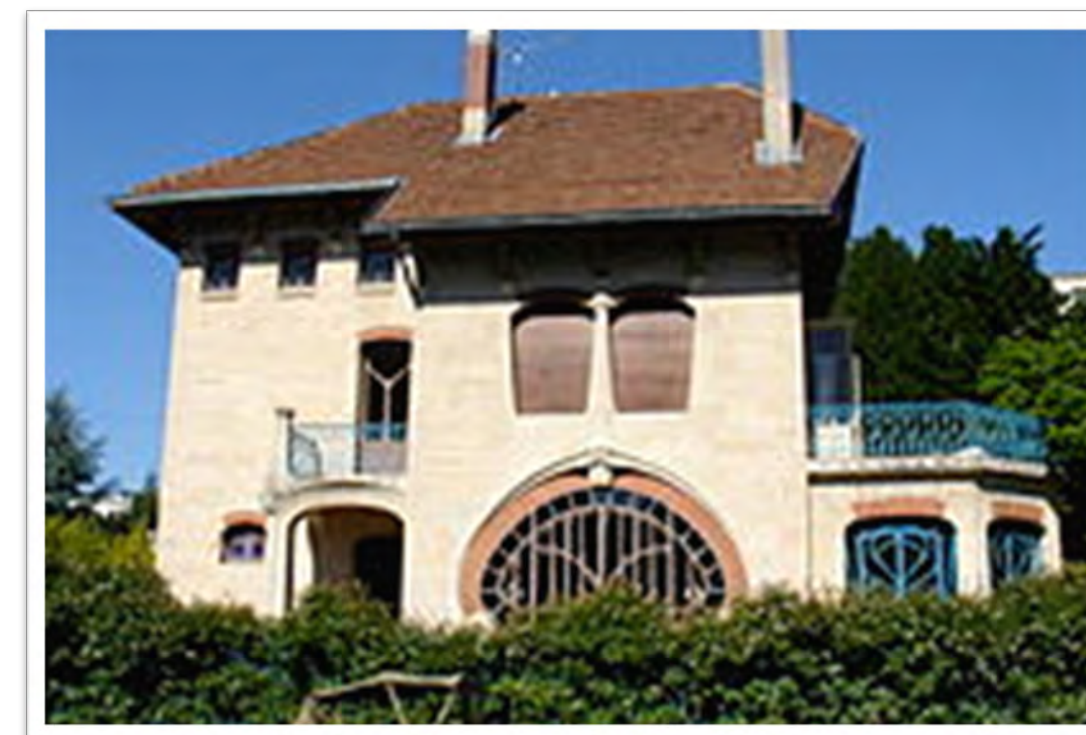
1.4.1 André művei

Villa Huot
Terv: Émile André
Nancy, 1903

Villa Huot
Terv: Émile André
Nancy, 1903

2. Spanyolország építésze

Ideje:

A spanyol szecesszió (modernismo) jelentkezését az 1883–1888 közötti időszakra teszik, és az 1910-es évekig tartott. A szecesszió Európa-szerte különbözőképpen jelent meg, így különböző nevekkel is illették. A spanyoloknál **modernismo** volt, a németeknél **Jugendstil** („fiatal stílus”), a franciáknál, amerikaiaknál és angoloknál **Art Nouveau** („új művészet”).

Ez egy modern, új stílus volt.

Helye: Barcelona, a katalán tartomány

2. Spanyolország építésze

Háttere:

A 19. század végén bontakozott ki Barcelonában a **Renaixenca szellemi mozgalom**, a nemzeti öntudat keresésének jegyében, amely a katalán élet minden aspektusára, a nyelvre, a zenére, az irodalomra, a képzőművészetekre is kiterjed. **Gaudínak jelentős szerepe** volt ebben a mozgalomban, amely a madridi spanyol kormány által elnyomott katalán életformát, nyelvet és kultúrát akarta felújítani.

Az építészetben ez a **katalán nemzeti jelleg keresésében** nyilvánult meg, s mint ilyen, ez a mozgalom megjelenésében nem is mindig vagy alig különbözik a szecesszió egy sajátos, helyi változatától, de jelentőségében és hatásában több annál. Ez a **katalán nemzeti öntudatra** ébredés markáns megnyilvánulása, amely több művészeti ággal szervesen összekapcsolódik.

Antoni Gaudí a spanyolországi szecessziós építészet legkiemelkedőbb, utánozhatatlanul eredeti nagy egyénisége volt. Valamennyi műve Barcelonában épült. Közülük legjelentősebbek a Sagrada Familia templom, a Batlló-ház, a Mila-ház és a Güell park.

2.1 Antoni Gaudí (1852–1926)

1852-ben született egy katalán kisvárosban, Reusban. Apja rézműves volt. Gyerekkorában jó anyagi körülmények között éltek, de egy hosszan tartó betegsége beárnyékolta ezt az időszakot. Kovácsinas lett, majd 1868-ban **Barcelonába** ment építészetet tanulni. Tanulmányait megszakította, mert 1876-ban meghalt édesanyja, és csak 1878-ban végezte el a **barcelonai Tartományi Építészeti Főiskolát**. Ebben az időben díszes, **viktoriánus stílusban** tervezett. Építészeti terveit bemutatták az **1878-as párizsi világkiállításon**, és itt figyelt fel munkáira a gazdag **textilgyáros gróf, Eusebi Güell**, aki pártfogója, mecénása és barátja lett.

El Manuscrits de Reus néven építészeti lapot indított. **1882-ben** lerakták a **Sagrada Familia alapkövét**, a következő évben őt nevezték ki főépítészévé. Az eredeti tervek koncepcióját jórészt megváltoztatta. Antoni Gaudí szakmai pályáját egyetemi tanulmányai alatt kezdte, miközben már számos, Barcelonában kiemelkedő építész műszaki rajzolójaként dolgozott, hogy fizetni tudja tanulmányai költségét. **1906-ban** költözött be édesapjával a **Güell parkban lévő házba** (*Casa de Gaudí*). Október 29-én édesapja is meghalt. 1911-ben lázas beteg lett Máltán, ezért megírta végrendeletét. 1918-ban meghalt a jó barátja Eusebi Güell. 1923-ban Barcelonában **elütötte a villamos**, és három nap múlva meghalt. A **Sagrada Familia kriptájában** temették el.

A spanyol polgárháború (1936–1939) alatt Gaudí több épülete elpusztult, és tervrajzai megsemmisültek. A dokumentumok hiánya miatt nehéz Gaudí életrajzát pontosan bemutatni.

2.1.1 Casa Museu Gaudí

Gaudí 1906-tól 1925-ig lakott ebben az épületben, amely a Güell parkban található. Élete utolsó évét a Sagrada Família templomban töltötte. 1963-tól múzeumként működik Gaudí egykori otthona. Szerény körülmények között élt, berendezési tárgyai is ezt tükrözik. Mélyen vallásos ember volt, még a hálószobájában is volt egy régi imaszék. A múzeumban a személyes tárgyai is megtekinthetők, illetve saját tervezésű bútorai, amelyek az organikus építészet jegyeit tükrözik.

2.1.2 Mi jellemzi Gaudí építészetét?

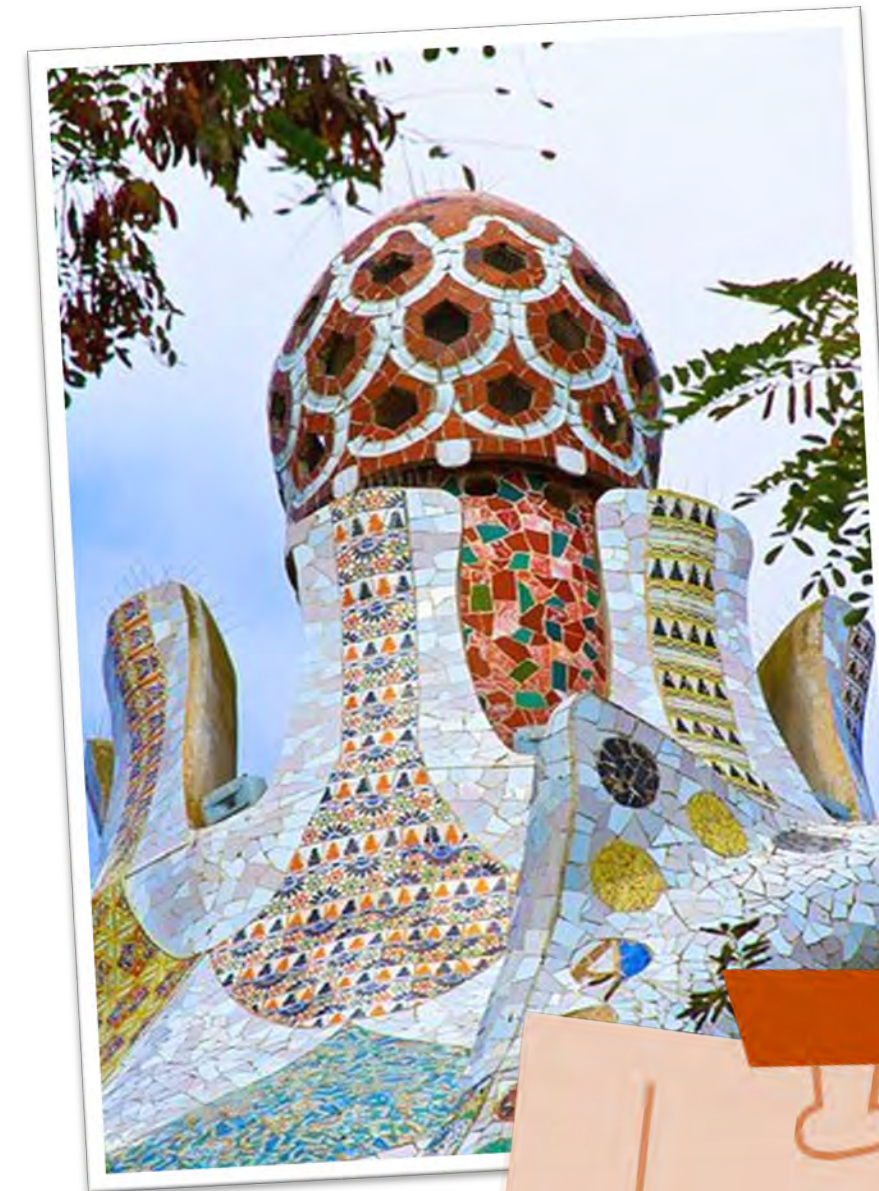
Különösen a **gótika művészetét** becsülte nagyra, valamint a **keleti és mór építészetet** behatóan tanulmányozta.

Gaudí jellegzetességei: **szokatlan mértani formák, természetes anyagok, mintás téglák, kövek kerámia-csempék, növényi vagy hullómintás kovácsoltvas elemek, mozgalmas felületek.** Első épületei a mór (mudéjar) stílust, a gótikus és iszlám építészeti spanyolos keveredését idézik. Ilyen művei a Vicens- és a Güell-ház Barcelonában. A Güell-házat a **szecesszió** első jelentkezésének tartják. Ezután **történelmi stílusokkal** kísérletezett: az astorgai püspöki palotát, a leóni Casa de los Botines a gótika, a barcelonai Calvet-házat a barokk ihlette.

Gaudí 1902 utáni művei már nem sorolhatók hagyományos stílusokba, az épületei ornamentikája és térszerkezete is újszerű, valamint természeti vagy vallási jelképeket tartalmaznak. Gaudí építészete csak **szűk körben talált követőkre**, építési elveit néhány lelkes építész alkalmazta. Az 1930-as évektől, a funkcionalista stílus elterjedésekor, Gaudít szinte elfelejtették. Csak a **hatvanas években fedezték fel újra**, és értékelték hallatlan képzelőtehetségét.

Művészetét **formák, anyagok és színek gazdagsága**, az építészeti elemek szabad áramlása jellemzi. Irtózott a csupasz felületektől. A szürrealista festészetre és szobrászatra is nagy hatást gyakorolt.

„Ellentmondásos személyiségét mutatja, hogy az évek során művészete egyre gazdagabbá, újszerűbbé és univerzálisabbá vált, miközben ő maga ifjúkorához képest egyre vadabb és megszállottabb lett” – így írnak róla hazájában.

- Güell park
- Sagrada Familia
- Casa Milá
- Casa Batilló (La Pedrera)
- Vicens-ház
- Casa de los Botines
- Colegio Teresiano
- Püspöki palota (Astorga)

2.1.3 Sagrada Familia (Szent Család-templom)

Francisco del Villar kezdte el építeni 1882-ben. Gaudí 1891-ben vette át, majd áttervezte. **Élete végéig** dolgozott ezen a művén, sőt élete **utolsó 12 évében** kizárólag csak ezzel foglalkozott, ám mégsem sikerült befejeznie.

A munka során egyre **buzgóbb hívő** lett, és 1910 után csak e templommal foglalkozott. Remeteként élt az építkezésen, és házról házra járva gyűjtött a költségekre. Az **építkezés azóta is folytatódik** Gaudí tervei és modellje alapján. A befejezésre 2026-ot, Gaudí halálának 100. évfordulóját jövendölik. A keleti homlokzat **Krisztus születését**, a nyugati a **passiót**, a déli a **mennybemenetel** szimbólumait tartalmazza.

Gaudí eredetileg **18 tornyot tervezett**, tizenkét 107 m-es, négy 130 m-es és egy 150 m-es, magas középső tornyot. A homlokzatok, kapuk és tornyok mind egy-egy vallási fogalmat vagy személyt szimbolizálnak. A templom a **gótika formáit** teljesen átértelmezte. Belsejében hatalmas, égbe törő oszlopok fák gyanánt nyújtózkodnak, majd tölcsérszerű, geometrikus alakzatokká ágaznak. Gaudí a fát fontos ihletforrásnak tekintete.

A templom 2006-tól Spanyolország leglátogatottabb turisztalátványossága.

GAUDÍ LEGHÍRESEBB ÉPÜLETEI

2.1.4 Güell park

Gaudí meseszerű alkotása, a festői Güell park párfogója, Eusebi Güell megbízása alapján készült. Az eredeti elgondolás szerint egy nagyszabású **parkos kertvárosi lakótelepnek** épült, de végül **csak három ház** valósult meg a területen. 1926-tól vált **nyilvános parkká**. A középpontban egy **dór oszlopsoros hatalmas terasz** áll (eredetileg ez lett volna a piac), amely alatt az oszlopok egy csarnokot alkotnak. A hatalmas teraszról lélegzetelállító kilátás nyílik a városra. Gaudí a dinamikus falkiugrást színes üvegcserepekkel és tört kerámiákkal díszítette. Ez a híres **trancadís technika**.

Különböző szimbólumok és szobrok találhatók itt, mint például a lépcsőfeljárónál Püthon sárkánykígyó, az alvilági vizek őrzője. A park különös módon kapcsolja össze az **építészetet** és a **természetet**. Gaudí a **költséghatékony** és a **természetbarát** építkezésre is ügyelt, ezért csak olyan anyagokat használt fel, amelyeket az építkezési területen talált. **Mozaikjaihoz** a szomszédos kerámiagyárakból használt fel **hulladékanyagot**. A park területén volt a lakóháza is, amely jelenleg múzeumként működik.

Az UNESCO Világörökség része.

GAUDÍ LEGHÍRESEBB ÉPÜLETEI

2.1.5 Güell-palota

Ez Gaudí egyik **legkorábbi alkotása**, a **modern építészet** jegyében született. A homlokzata leginkább egy velencei palotára hasonlít, két kapujának hatalmas ovális íve különösen feltűnő. 1885-ben **gróf Eusebi Güell** textilgyárostól kapta ezt a megrendelést. Az épület a **gróf lakóhelyének készült**. 1885–1889 között jött létre ez a palota. Tetejét összesen 20 színes, mázas kerámiákkal díszített kémény borítja.

Egy igen szűk, **18 x 12 méteres** területen kellett megoldania Gaudínak az épület megalkotását. A kis területet a kupola, a nagy üvegablakok és a lépcsők teszik tágassá. Az ajtókon hullámvonalas kovácsoltvasból készült rácsdíszítés látható, mely kígyóformát idéz. A magasföldszinten volt a gróf **dolgozószobája**, a **könyvtára** és a különböző rendezvénytermek.

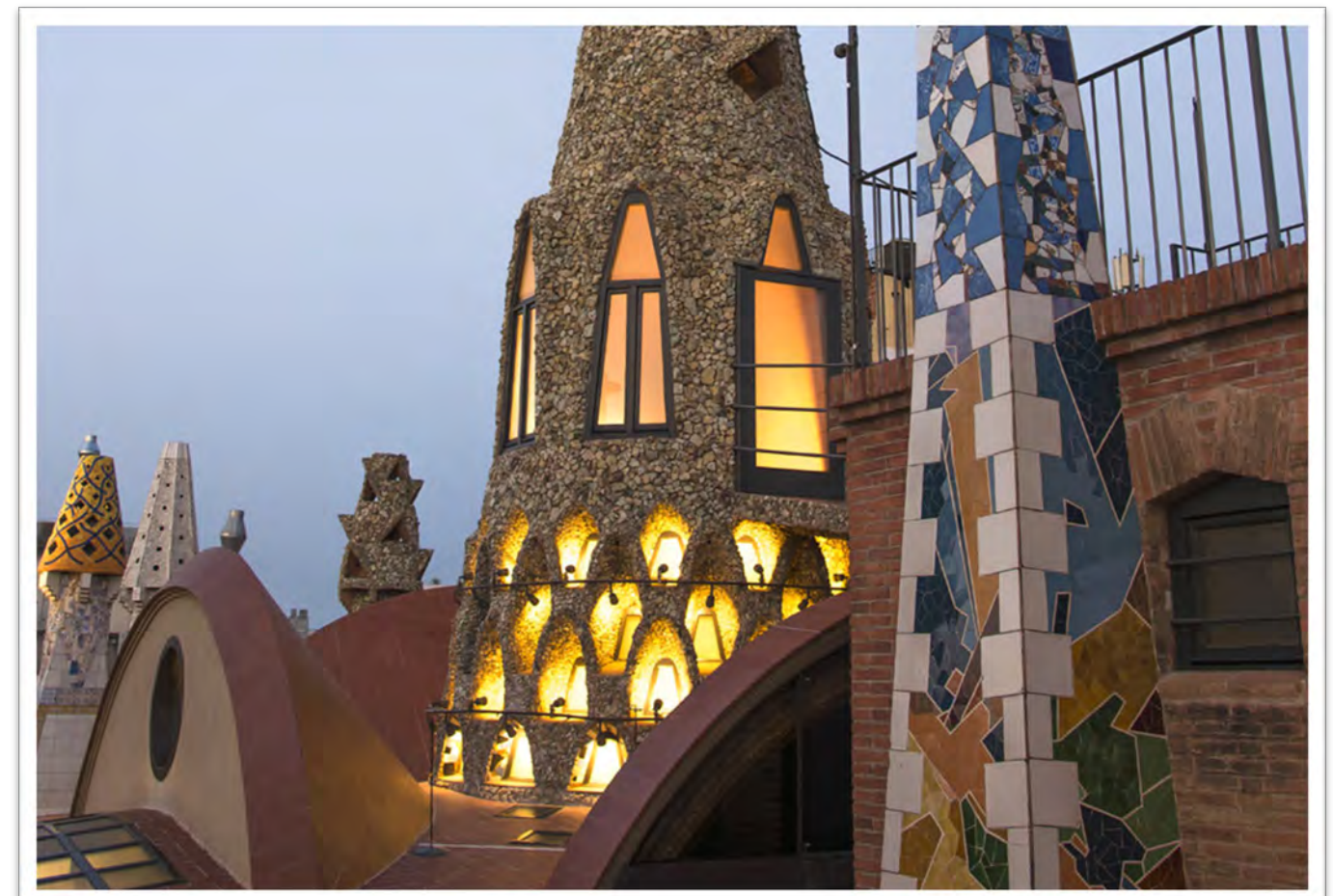
A leglátványosabb tér a 17 m²-es **szalon** volt, amit gyönyörű freskó díszített. A második emeleten a családi privát szobák és a nagyszalon található. A padláson lakott a személyzet, és itt folytak az előkészületek, így a konyha a kamra és a mosókonyha is itt kapott helyet.

7 évig restaurálták az épületet, majd 2011-ben nyitották meg.

Az UNESCO Világörökség része.

GAUDÍ LEGHÍRESEBB ÉPÜLETEI

2.1.6 Casa Milá (La Pedrera)

Gaudí egyik legismertebb épületét a köznyelv egyszerűen La Pedrerának, „**kőbányának**” nevezi. Talán a szokatlan, sziklafalra emlékeztető, barlangszerű homlokzata miatt nevezték így. Ez Gaudí utolsó **lakóépülete**. Tulajdonképpen egy ötemeletes bérház, amelynek első emeletén lakott a Milà család. Az alagsorba kerültek a garázsok és az istállók, ez volt Barcelona első garázsa. Az első emelet a tulajdonos otthona volt, a többi négy emeletet kiadta.

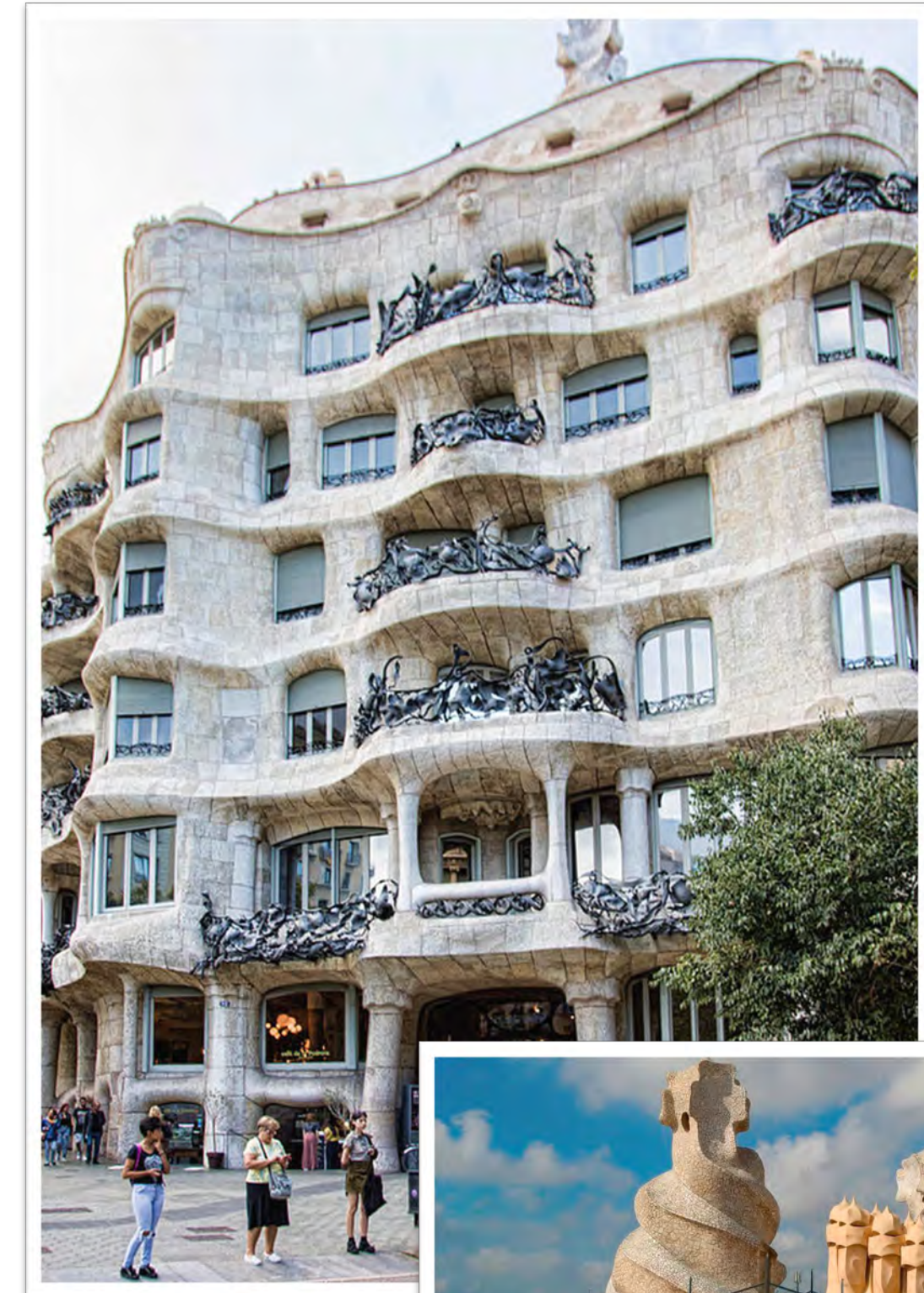
Hullámzó homlokzata az organikus építészet látványos példája. A természet és az építészet legtökéletesebb összeolvastását mutatja. Tetőteraszát Gaudí cementhabarccsal, kerámiával és csiszolatlan márvánnyal borított **totemekre, sisakos katonákra emlékeztető kéményekkel** és káhyhaaknákkal díszítette. Innen pazar kilátás nyílik Barcelonára.

Jelenleg ebben az épületben működik a Fundació Catalunya művészeti múzeum, ahol Gaudí életéről és építészetéről tekinthető meg egy kiállítás.

Az UNESCO Világörökség része.

GAUDÍ LEGHÍRESEBB ÉPÜLETEI

2.1.7 Casa Batilló

Gaudí 1904–1905 között egy meglévő épületet alakított át a gazdag textilgyáros Joseph Batilló családja részére. Az épület szerkezetét érintetlenül hagyta, de a balkonokat átépítette, valamint új tetőt és emeleteket épített. Minden részletet, még a bútort is aprólékosan megtervezte.

A hullámzó homlokzatot csillogó mozaikkövek borítják. Tetőszerkezete egy óriási hüllőre emlékeztet, ami szimbolikus utalás sárkányölő Szent Györgyre, Barcelona védőszentjére.

Az UNESCO
Világörökség része.

GAUDÍ LEGHÍRESEBB ÉPÜLETEI

3. Az osztrák szecesszió építészete

Ideje és helye:

A szecesszió kivonulást, elkülönülést jelent, utalva arra, hogy 1897-ben Bécsben művészek kivonultak a hivatalos városi művészeti központból, hogy új művészetet teremtsenek. A századforduló jellegzetes képző- és iparművészeti, valamint irodalmi irányzata stílusként nehezen értelmezhető; leginkább a historizmus és az eklektikus stílus elleni mozgalom, ami minden országban másként nyilvánult meg.

Mi jellemzi?

Az építészetben és a képzőművészet minden ágában sajátos stílust képviselt a bécsi szecesszió. A neoreneszánszból a modern felfogásig eljutó Otto Wagner (1841–1918) épületei és elméleti írásai, a bécsi Szecesszió palotáját építő J. M. Olbrich (1867–1908), különösen pedig a két legjelentősebb modern osztrák építész, J. Hoffmann (1870–1956) és A. Loos (1870–1933) munkássága és a Wiener Werkstätten iparművészeti tevékenysége volt döntő hatású Ausztria 20. századi művészetében. Az osztrák szecesszióban a német szecesszió, a Jugendstil mindkét iránya megtalálható volt:

- a növényi díszítést kultiváló dekorativitás (Olbrich)
- a szigorúan szerkesztő, a funkcionalizmust előkészítő stílus (Hoffmann és Loos).

3. Az osztrák szecesszió építésze

Társadalmi háttér:

A bécsi szecesszió sem az építészetben, sem az iparművészetben nem nyerte el az uralkodó osztály tetszését. Ausztriában annak idején ezt olyan művészeti rebellióknak tekintették, amely politikai és társadalmi területre is átcsaphat. Ezért hivatalos körökben sértődés és megbotránkozás kísérte a nagy osztrák építésznek, Otto Wagnernek azt az elhatározását, hogy csatlakozik a szecesszióhoz, s ezzel a lépésével – miután éppen kinevezték az Akadémia építészprofesszorává – mintegy szentesíti a fiatal építészek, köztük egynéhány tanítványának művészeti lázadozását. Egyébként köztudott, hogy a bécsi szecesszió (Sezession) építészeti kompozíció és formajegyek tekintetében nem volt önálló jelenség Európában, kötődött a francia és a belga Art Nouveau-hoz, a németországi Jugendstilhez. De – mint neve is mutatja – a szecesszió Ausztriában a képzőművészeti megnyilatkozás formai átalakításán túlmenő, mélyebbre ható céljai és szándékai voltak, melyek szinte nyílt társadalomkritikát jelentettek.

3.1 Wiener Sezession

1897-ben alapította tizenkilenc művész és építész, akik elhatározták, hogy **kilépnek a hivatalos Bécsi Művészeti Szövetségből**. A csoport elutasította a konzervatív akadémiák által pártolt művészetet, és a **megújulást, a modernizmust** ünnepelte. Pártolták a művészet fogalmának kitágítását, az alkalmazott művészetek (iparművészet) egyenrangúságát, és azt, hogy a művészet központi szerepet játszhat a társadalom fejlődésében. A Sezession 1898–1903 között *Ver Sacrum* (latinul Szent tavasz) néven folyóiratot adott ki, hogy széles körben terjessze a szecessziós dizájnt és a művészeti ágak egységét.

1905-ben szakadás következett be. A csoport naturális vonalát képviselő festői a képzőművészet mellett tették le a voksukat, míg Klimt, Hoffman és Wagner az alkalmazott művészeteket támogatták, a gyáriparral igyekeztek szorosabb kapcsolatot kialakítani. Létrehozták Koloman Moserrel és Fritz Warndorfer bankárral a **Wiener Werkstätte** (Bécsi Műhelyek) néven a dekoratív szecessziós művészeti tárgyak műhelyét. A **funkcionalista** megközelítés, a **geometrikus kompozíció** sok modernista művészeti, építészeti és formatervezési irányzatot – beleértve a Bauhaust és az art decót – megelőlegezett és egyben inspirált.

Kik az alkotói, mesterei?

- Gustav Klimt
- Josef Hoffmann
- Joseph Maria Olbrich
- Koloman Moser
- Otto Wagner

3.2 Otto Wagner (1841–1918)

Otto Wagner (teljes nevén: Otto Koloman Wagner) osztrák építész, a **századforduló bécsi akadémikus építőművészetének** egyik kiemelkedő jelentőségű bírálója és megújítója. Adolf Loos, Hoffmann, Olbrich nevével fémjelzett **bécsi iskola vezető** egyénisége.

Tanulmányait a bécsi Polytechnikumban, a berlini Építészeti Akadémián és a bécsi Képzőművészeti Akadémián végezte. Építészeti tevékenységének első három évtizedében – mintegy 1894-ig – a kor ízlésének megfelelően a historizmus és eklektika díszítőelemeit felhasználva tervezett, épített. Kinevezték a **bécsi Képzőművészeti Akadémia** tanárává.

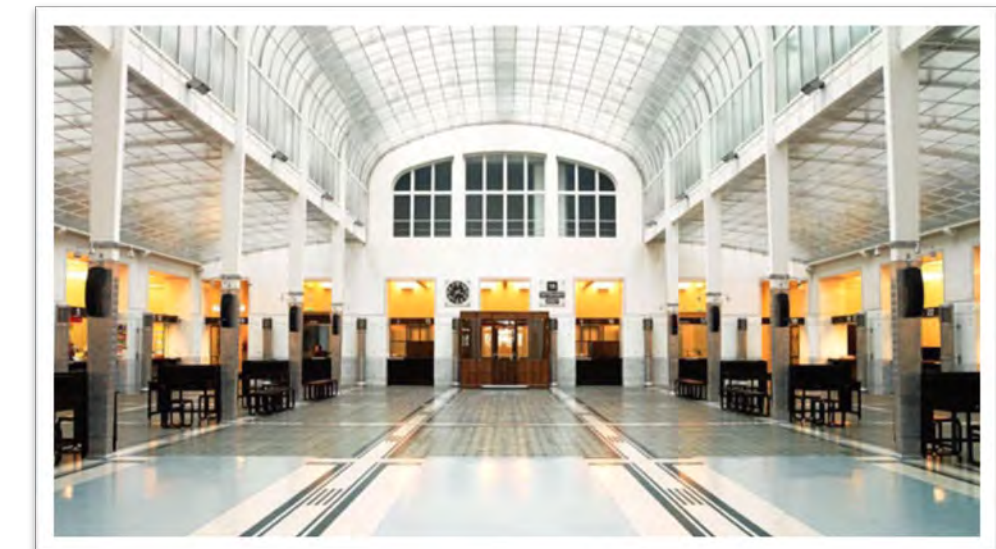
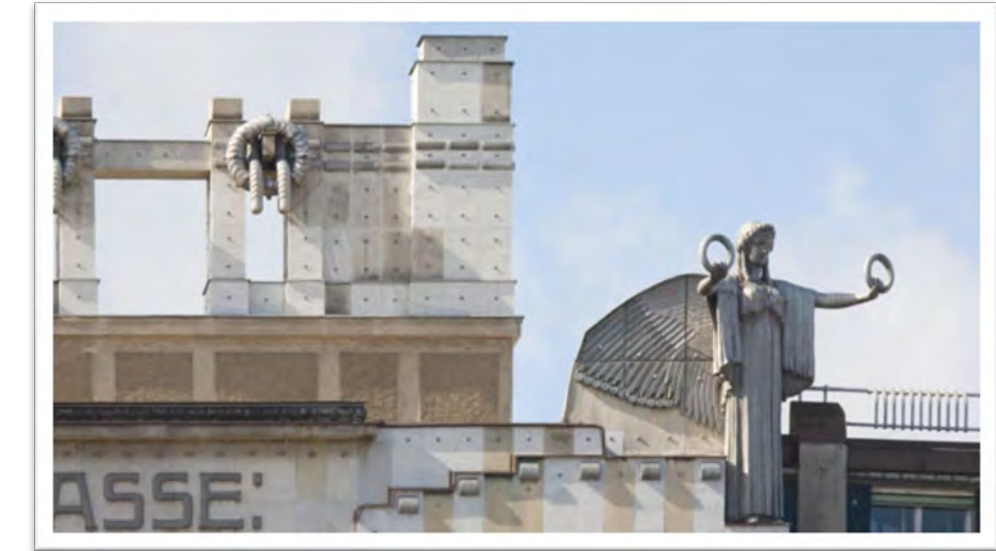
Otto Wagner, bécsi építész pályaképe a Ringstraßenzeit historizmusának közegében bontakozott ki. Közel négy évtizedet átfogó fő alkotói periódusát **korát meghaladó, modern törekvések** fémjelzik. Életművével mintegy átvezette az építészetet a 20. századba, bár kortársai körében sokszor nem talált megértésre, és az uralkodóház tagjai sem preferálták az általa képviselt építészeti formanyelvet.

Épületei Bécsben:

- Postatakarékpénztár
- Majolikaház
- Karlsplatz , metróállomás
- ún. Kiáltó-ház

3.2.1 Bécs, Osztrák Postatakarékpénztár épülete, 1905

„Szöges doboz”. Ezzel a becenévvel illetik a bécsiek az Osztrák Postatakarékpénztár épületét. Építészeti jelentőségét többek között az adja, hogy Wagner újszerű **anyagot és technikát** alkalmazott rajta. A külső falainak burkolatát például **fém szegecsekkel rögzítette**, mely nagyon különlegessé tette. Ma az építész múzeuma is megtalálható benne.

3.2.2 Bécs, Majolikaház, 1898–1899

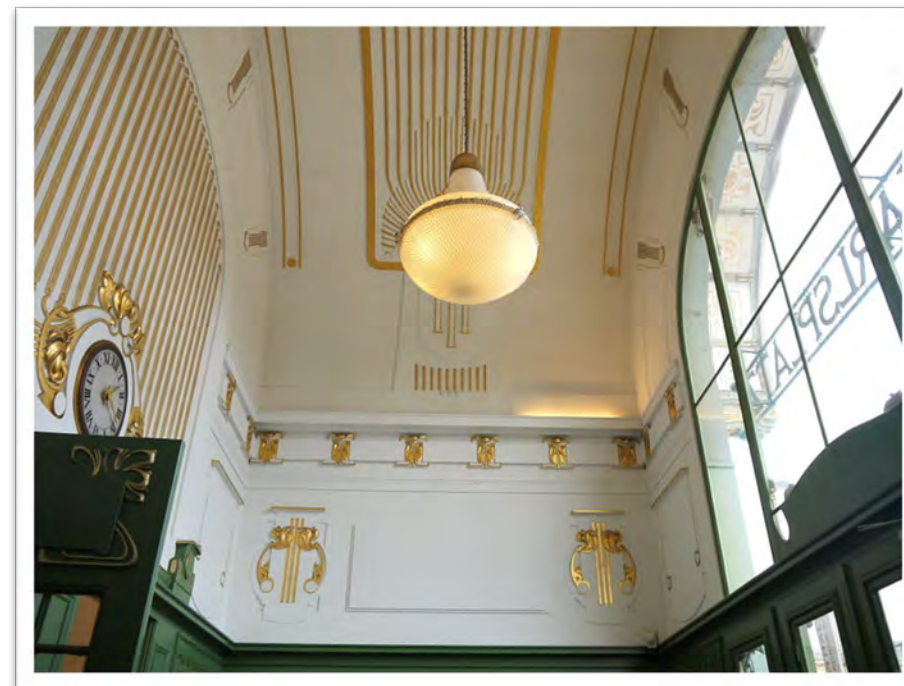
Az ötemeletes bérház első két emeletén egyszerű **zöld színű kovácsoltvas erkély** fut végig, mely erkélyek a további szinteken csak a homlokzat két szélső falsíkjánál maradnak meg. A második emeleti ablakok magasságában megjelenő indás virágmotívumok szinte kitörnek a falból, és megállíthatatlan lendülettel, szabad áramlással betöltik az egész homlokzatot.

A díszítés a kor elterjedt termékével, a **mázás kerámiával, az ún. majolikával** történik. A díszítés világos hátterén a növénymintázat zöld, a virágok élénk rózsaszínűek, és helyenként megjelenik a kék és a türkiz szín is.

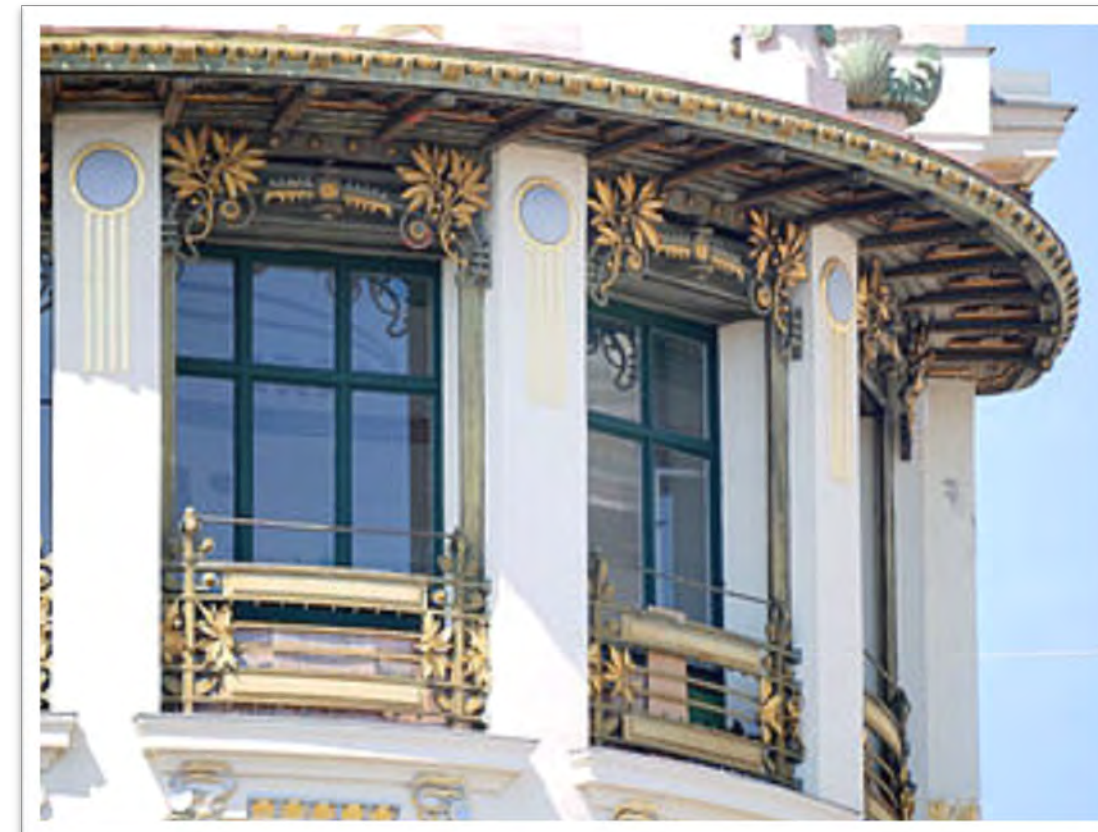
3.2.3 Bécs, Karlsplatz, metróállomás, 1898

A két, egymással szemben álló, **zöld, fehér és arany** színekben pompázó pavilon eredetileg állomásnak épült, méghozzá **1898-ban, a szecesszió jegyében**. A többi vakolt állomással ellentétben ezek a megállók acélváz építmények. Kívül **fehér márvány-, belül fehér gipszlapokkal** borítva. A lapokat napraforgók díszítik; ez a motívum megjelenik a félköríves orommezőben is. Milliónyi apró részlet teszi érdekessé.

3.2.4 Bécs, Linke Wienzeile 38. „Kiáltó-ház”, 1898

A bérház a „Kiáltó-ház” nevet kapta, hiszen ha a tetőre téved a szemünk, bronzszobrokat fedezhetünk fel, amelyek szájukat kitéve ordítanak a mélybe. Az arannyal gazdagon futtatott homlokzat Koloman Moser munkája. A florealis szecesszió szép példái az ablakok kereteinek díszítése és a babérlevél motívumok a homlokzaton.

3.3 Josef Maria Olbrich (1867–1908)

Máig a világ **legelismertebb** és legnagyobb hatású építészei között tartják számon. Építészeti munkái, főleg a kiállítási épületei már jelentős hatással voltak a szecesszió fejlődésére. Olbrich építészetet tanult a Bécsi Állami Ipari Iskolában és a Bécsi Képzőművészeti Akadémián, ahol számos díjat nyert. 1893-ban kezdett dolgozni Otto Wagnernél, és főként Wagner bécsi városi vasút épületeinek kivitelezésében vett részt.

1897-ben Olbrich, Gustav Klimt, Josef Hoffmann és Koloman Moser megalapította a **bécsi szecessziós művészeti csoportot**. Olbrich tervezte meg a kiállítások helyszínéül szolgáló épületüket, a híres **Szecessziós csarnokot**, amely a mozgalom jelképévé vált. Részt vett a bécsi szecesszió folyóiratának, a *Ver Sacrum*nak a szerkesztésében is.

3.3 Josef Maria Olbrich (1867–1908)

1899-ben Ernest Louis, Hesszia nagyhercege megalapította a darmstadti Művésztelepet, és felkérte Olbrich-ot más vezető művészekkel együtt, hogy vegyenek részt a kiállítási épületek tervezésében és kivitelezésében. A következő években Olbrich a legkülönfélébb építészeti megbízásokat teljesítette, valamint kísérletezett az alkalmazott művészetek és a design más területein is. **Tervezett agyagedényeket, bútorokat, számos könyvkötést és hangszereket.**

A Louisiana kiállítás tervezése során végzett munkáját széles körben elismerték, és az American Institute of Architects tagjává választották.

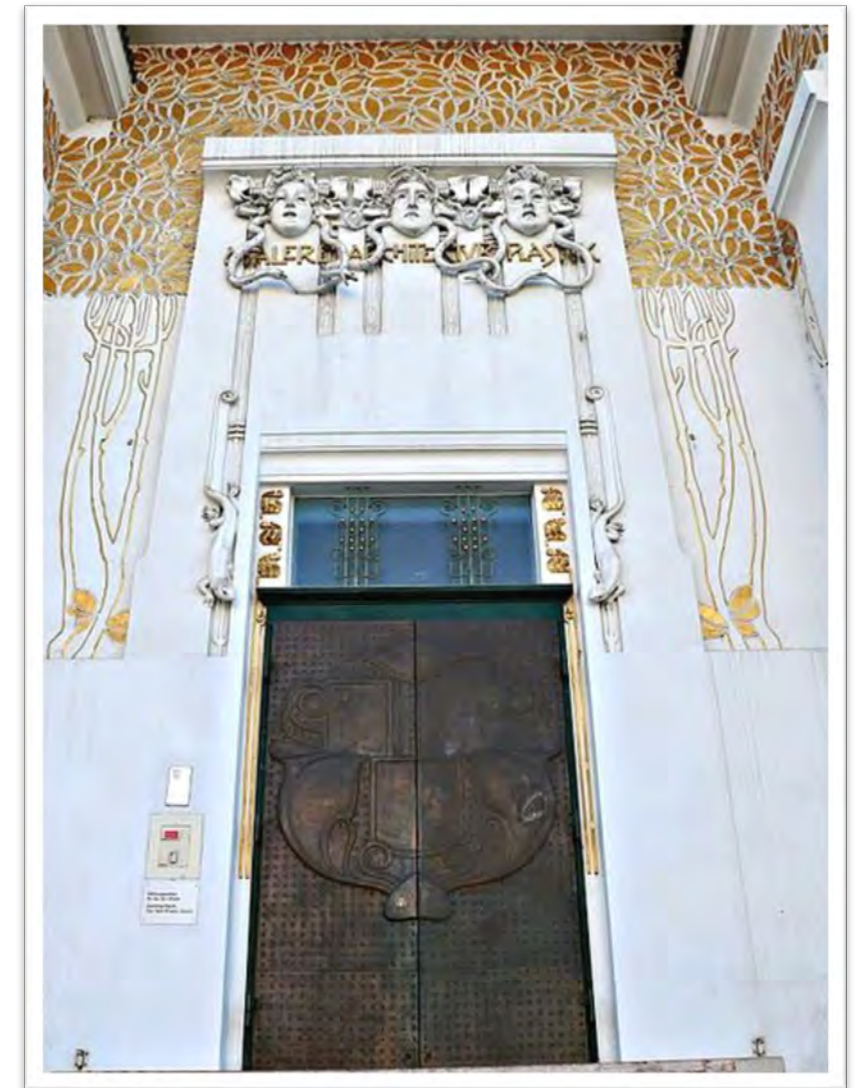
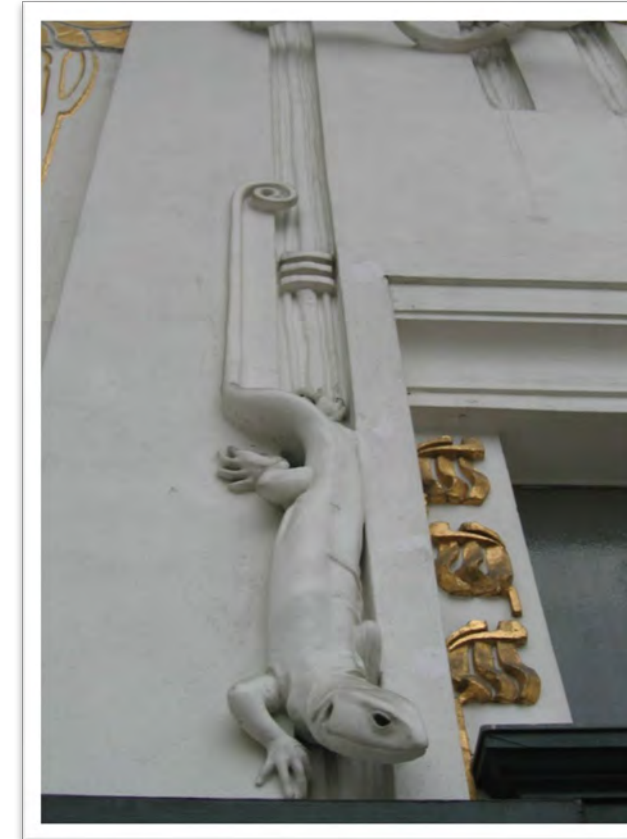

Épületei:

- Szecessziós csarnok (Bécs)
- Hermann Bahr rezidencia (Bécs)
- Hochzeitsturm és épületei (Darmstadt)
- Leonhard Tietz áruház (Düsseldorf)
- Josef Feinhals villa (Köln)

3.3.1 Bécs, Szecesszió pavilon, 1889–1899

Az emlékműhöz hasonló épület jellegzetes díszje a **fémlevelekből formált, áttört mintájú gömbkupola**. Az építész sokkal inkább az ornamentális, festői elemeket hangsúlyozta, s mint ilyen, a romantika építészetének a folytatója. Aranszínű babérlevelekből emelt kupolát a Szecesszió csarnoka fölé, **asszír és ó-mezopotámiai díszítőelemekkel** szórta tele. A villogóan fehér ház szabályos, mértani kubusokból van összerakva. Bejárata mélyen visszalép a homlokzat síkja mögé, felette aranyozott fémkupola áttört gömbje díszíti az összképet. Az épület belső kialakítása – felülről megvilágított, sokrendeltetésű tér – visszafogott a külső díszítés mellett. A kiállítási csarnokban **Gustav Klimt falfestménye** látható, amelyet Beethoven zenéje ihletett.

3.3.2 Darmstadt, Házasságkötések tornya, 1907–1908

Olbrich 1899-ben Darmstadtba költözött, ott folytatta munkásságát. A nagyhercegséghez tartozó Mathildenhöhe parkot Ernst Ludwig a hesseni nagyherceg javaslatára nagy színpaddá alakították, ahol a művészek a szabadban, alkotásaikból házukat építve kiállítást rendeztek. Hamarosan hét művész gyűlt össze, köztük Joseph Maria Olbrich, Peter Behrens és Hans Christiansen. A művésztelep hivatalosan 1899. július 1-jén nyílt meg.

Olbrich a parkban hat épületet, közöttük három lakóépületet tervezett, amely **fordulópontot jelentett a funkcionalizmus irányába és a konstrukció új értelmezése felé**, habár az alap a Jugendstil maradt. Épületei valami módon pillanatnyiságot fejeznek ki, mintha ideiglenesen húzták volna fel őket (a súlyos kőtömbök oldala látszólag papírvékony, az egymásra rakott sorok lazán illeszkednek, mintha bármikor megcsúszhatnának).

A kolónia s egyben a megújuló német művészet jelképeként tervezte a Házasságkötések tornyát. A tetején, mint kinyújtott kar végén az ujjak, egymáshoz szorulva öt íves záródású hasáb áll. A forma jelentése közérthető: az építészet elvontabb nyelvén fogalmazva az esküre emelt kezét jelképezi. Olbrich 40 éves korában leukémiában halt meg Düsseldorfban.

3.4 Josef Maria Hoffmann (1870–1956)

A Bécsi Képzőművészeti Akadémián építészetet tanult Carl von Hasenauer és Otto Wagner tanítványaként. Kettejük funkcionalista, modern építészeti elméletei nagy hatást gyakoroltak Hoffmann munkáira. 1895-ben megnyerte a Római-díjat, és a következő évben csatlakozott Wagner irodájához. Saját irodáját 1898-ban alapította. 1899–1936 között a bécsi Kunstgewerbeschule tanára volt. **A Glasgow-i Iskola hatására**, Gustav Klimttel együtt egyik alapítója a **Bécsi szecesszió**nak. A csoport számára kiállításokat tervezett, és a *Ver Sacrum* folyóiratírójaként is ismert.

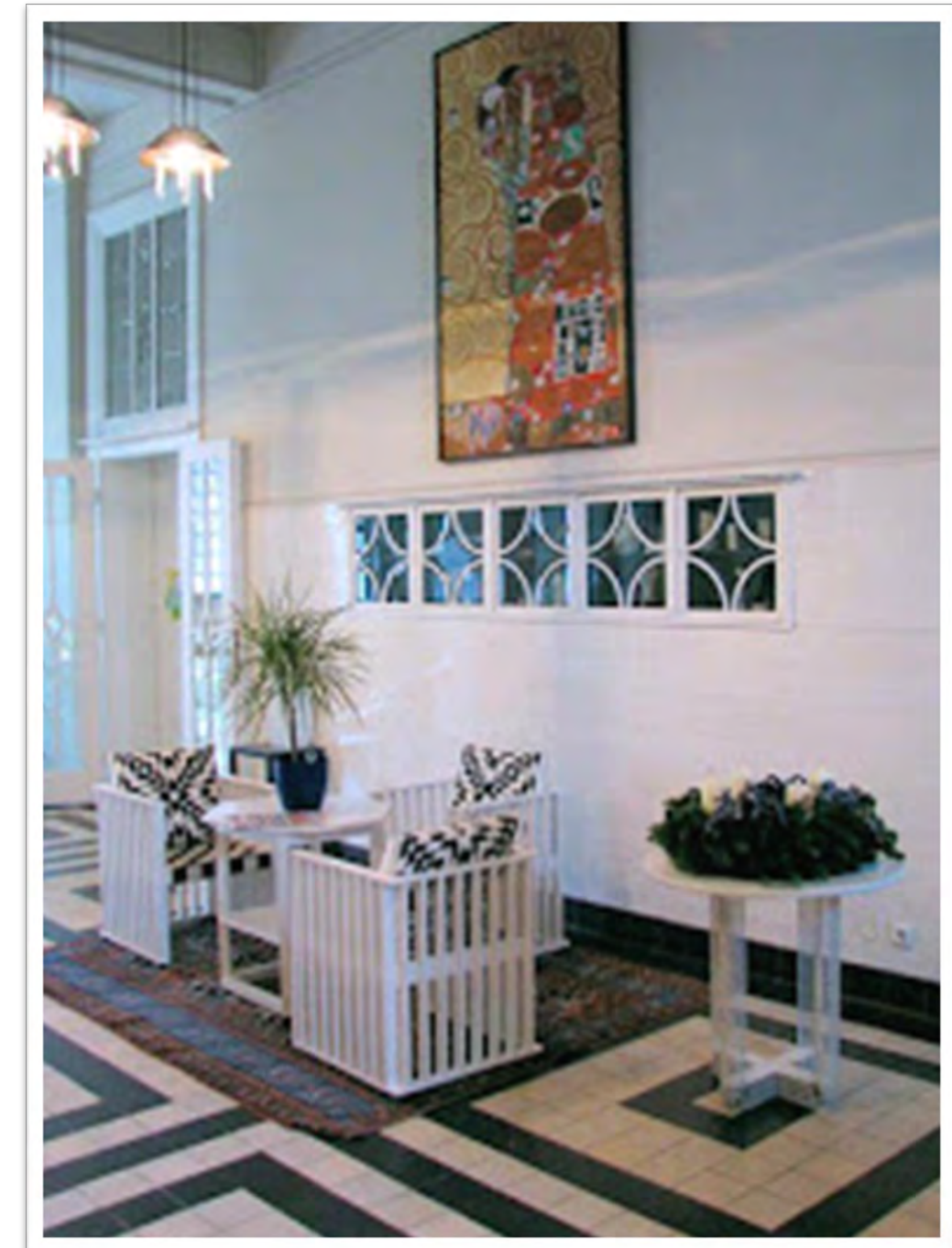
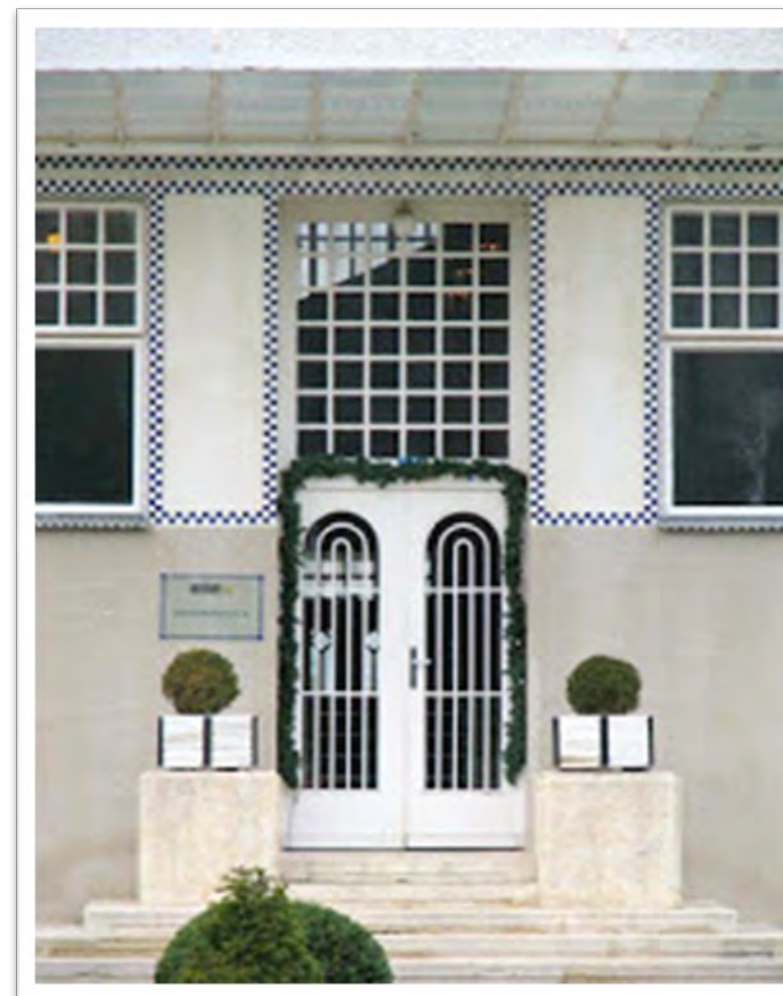
1903-ban a Bécsi Műhely létrehozását is támogatta a dekoratív művészet érdekében. A Műhelyben töltött évei során Hoffmann székeket, pohárkészleteket és lámpákat tervezett. Hoffmann fontos előfutára a Modern Mozgalomnak és az Art Deco stílusnak. 1907-ben társalapítója lett a Deutscher Werkbundnak. A második világháború után hivatali feladatot kapott: a Velencei Biennálé osztrák általános biztosa lett, és a művészeti szenátus tagjává választották.

Épületei:

- Purkersdorf Szanatórium
- Palais Stoclet (Brüsszel)

3.4.1 Purkersdorf, Szanatórium, 1903

A Purkersdorf Szanatórium épülete magán hordozza a harmónia jegyeit, mind a külső, mind pedig a belső kialakítás tekintetében, éppúgy, mint az egy évvel később készült brüsszeli Stoclet-ház, melyet mindmáig Hoffmann főműveként tartunk számon. Eredeti homlokzati kiképzésének egyszerűsége okán már-már modernistának is tekinthető, azonban megjelennek rajta s benne a szecesszió egyértelmű jelei. A szanatórium egy olyan összművészeti törekvés végeredményeként született, melynek keretében az építész együtt dolgozott a Wiener Werkstätte több jeles képviselőjével, egységes egészként tervezte meg az épületet a kerttel és a bútorokkal együtt.

3.5 Adolf Loos (1870–1933)

Brnóban született 1870. december 10-én. Atyja **kőfaragó** mester. Az apa műhelyében töltött idő nem maradt hatás nélkül az ifjúra, egész építészeti működése a **tiszta mértani tömegek, a tömörszerű alakítások** iránti rokonszenvet tükrözi. Adolf Loos négy gimnáziumi osztályt végez Melkben, majd a csehországi Liberecben, a felső ipariskola építészeti tagozatán folytatja tanulmányait. Ezután a drezdai műszaki főiskolára iratkozik be, itt tanul 1893-ig.

Ezt követő hároméves **amerikai tartózkodása** műveltségét és látókörét nagymértékben növelte. A tengerentúli utazáshoz philadelphiai nagybátyja meglátogatása adott alkalmat. Látja az 1893. évi chicagói világkiállítást, s több nagy amerikai várost látogat meg, így New Yorkot és St. Louist. Itt ismeri meg az Amerikában már kibontakozott vázas magasház építési módot, melyet az ún. chicagói iskolához sorolt építészek alakítottak ki. Ez a racionális irányzat is döntő befolyású a fiatal építészre. 1896-ban tér vissza Európába, és Bécsben telepedik le, hogy építész hivatásának éljen. Kezdetben azonban alig jut megbízásokhoz, s így **irodalmi, főleg művészetkritikai** tevékenységet folytat. 1898-ban ő is csatlakozik a **bécsi szecesszióhoz**, de alig egyévi együttműködés után szakít azokkal a művészekkel, akik szerinte a képzőművészetek és az építészet új útjait elsősorban a formamegújításban keresik.

Épületei:

- Café Museum (Bécs)
- Steiner-ház (Bécs)
- Michaelerplatz, ma Loos Haus (Bécs)
- Scheu-ház (Bécs)
- Café Capua (Bécs)
- Otto Haas Hof (Bécs)
- Rufer-ház (Bécs)
- Tristan Tzara-ház (Párizs)
- Müller-ház (Prága)

3.5.1 Bécs, Cafe Museum, 1899

Adolf Loos tervezte a belső kialakítással együtt.

Az 1899-ben felavatott épület a 20. század frekventált helye volt. Itt találkoztak Bécs művészei: festők – mint például Gustav Klimt, Egon Schiele és Oskar Kokoschka, írók – mint Joseph Roth, Karl Kraus, Georg Trakl, Elias Canetti, Hermann Broch, Robert Musil és Leo Perutz. Híres zeneszerzők – mint Alban Berg és Lehár Ferenc is törzsvendégek voltak a kávézóban, valamint építészek – mint Otto Wagner és Adolf Loos.

3.5.2 Bécs, Loos Haus, 1909

Az épületet irodaház céljára a Nobel Goldman Salatsch üzletnek tervezte.

A Loos Ház egyik központi épülete a bécsi modernizmusnak, eltér az addigi historizmustól, virágdekorációival a szecessziót ábrázolja.

Az európai szecesszió építésze

Fogalomtár

- **szecesszió:** a századforduló művészeti stílusa
- **trencadís technika:** üvegcserepekből, kőből, márványból, tört kerámiából színpompás mozaik készítése
- **organikus építészet:** természetes anyagokból készült kötetlen tér- és tömegkialakítású épületek jellemzik
- **eklektikus:** görög eredetű szó, jelentése: különböző elemekből, stílusokból összeválogatott, vegyes
- **naturális:** természetű
- **stilizált:** a formákat leegyszerűsítő
- **Gesamtkunstwerk:** összművészet

Az európai szecesszió építésze

Olvass tovább!

- ✓ B. Szűcs Margit (szerk., 1977): *Franciaország építésze II.* Corvina, Budapest.
- ✓ Csenkey Éva, Gálos Miklós (szerk., 2013): *A szecesszió mesterei az Iparművészeti Múzeumban.* Iparművészeti Múzeum, Budapest.
- ✓ Kubinszky Mihály (1967): *Adolf Loos – Architektúra.* Akadémia Kiadó, Budapest.
- ✓ Kubinszky Mihály (1988): *Otto Wagner – Architektúra.* Akadémia Kiadó, Budapest
- ✓ Moravánszky Ákos (1998): *Építészet az Osztrák-Magyar Monarchiában.* Corvina Kiadó, Budapest.
- ✓ Rainer Zerbst (2011): *Gaudí. A teljes életmű.* Taschen, Köln.
- ✓ Petz György (szerk., 2001): *A művészet története. Romantika, realizmus és szecesszió.* Magyar Könyvklub, Budapest.
- ✓ Szilágyi András, Horányi Éva (szerk., 1996): *Szecesszió. A 20. század hajnala. Az európai iparművészet korszakai.* Iparművészeti Múzeum, Budapest.
- ✓ <https://tudasbazis.sulinet.hu/hu/muveszetek/muveszettortenet/muveszettortenet-12-evfolyam/>
- ✓ <http://www.szecessziosmagazin.com>
- ✓ <https://epiteszforum.hu/szazotven-eve-szuletett-antoni-gaudi>
- ✓ <http://designmuzeum.webceruza.hu/kulfoldi-tervezok/josef-maria-olbrich>
- ✓ http://www.eptort.bme.hu/doc/egyeb/TervezesElmelet/03_loos.pdf
- ✓ <http://meonline.hu/magyar-epitomuveszet-hirek/max-fabiani-a-monarchia-epitesze/>

- ✓ La Pedrera: <https://www.youtube.com/watch?v=utaTcNq2mHs>
- ✓ Gaudí's Barcelona: https://www.youtube.com/watch?v=h0Gm3dl0X_s